

поставя на унилата простодушна песен на старите певци на родното, затворена под връшника на едно намръщено и сърдито небе, тя е в ласкавата стихия на неговия стих, в строгите и ясни форми на поетичната му мисъл. Тя е, с две думи казано, формата и съдържанието на неговата богата, многопластова поезия.

М. Василев е уловил някои основни координати в нея, но му е убягвало най-главното — етичската и естетическата съпоставимост между бунта на Ракитин и бунта на Муратов. Само гражданските проекции на тая лирика в един отрязък от време, в атмосферата на 40-те и 50-те години, не стигат, за да се очертае оригиналният влог на тоя наш поет в българската национална поезия, па макар и като своеобразен продължител на раkitинско-дунавското начало в нея.

Изобщо литературните характеристики и паралели са нещо много смело и рисковано, когато се подчиняват, макар и в една по-свободна критическа трактовка, само на идейно-тематични близости и различия.

Успех за критическите открития, които прави Михаил Василев, са отделните очерци, посветени на творчеството на поети като Климент Пачев, Иван Радоев, Вълчо Раковски, Найдено Вълчев. И тук се е наложило едно по-цялостно обглеждане на поетичното творчество на тия наши известни поети. И интроспекциите към тяхното творчество, и обхватът на „природното“ в тях, макар и в обособяващата се тема за равнината, дават интересни плодове. Това „връщане“ към поетите, дали свой влог в лириката ни още с началните си стъпки, показва и зрелост в критическото мислене, и развълнувания граждански глас на критика, който знае да оценява и утвърждава не със задна дата най-значителното в творчеството им.

По-бегли и по-субективни изглеждат белешките му за поети като Георги Константинов, Калин Донков, Хинко Георгиев, Ставри Борисов, Марин Георгиев. Тия поети не просто „попълват“ темата. Като поети в развитие те предвещават и нови открития за себе си и за критика.

Светозар Цонев

„АСЕН РАЗЦВЕТНИКОВ“
от ЛЮБОМИР СТАМАТОВ.
С., изд. „Отечество“, 1982. 118 с.

Всеки пази в душата си някакъв спомен за първите изживявания в света на приказките и веселите стихове за деца, чийто автори в ранното си детство не сме успели да запомним. Затова пък отлично се помнят техните герои — добри или мързеливи деца, умни момичета и момчета или знаменити пакостници. Най-напред те остават в детско-то съзнание с гласовете на мама или татко,

докато книгите станат достъпни за малкия читател и без тяхното посредничество.

Тогава буквите се подреждат в думи, думите в заглавия и на корицата пише: „Ян Бибиан на Луната“ от Елин Пелин или „Юнак Гого“ и „Хороводец Патаран“ на Асен Разцветников.

Името на Разцветников далеч не е свързано само с детската ни литература, но заслугите му за нея са особено значителни.

Вероятно по тази причина, а не само заради традицията да се започне разказът за един писател с неговото детство Любомир Стаматов ни въвежда в живота на Асен Разцветников със спомен за детството му: „Видял съм и съм преживял много хубави и лоши неща. Но споменът за никое от тях не вълнува тъй дълбоко и не ми е тъй скъп, както споменът за дните, когато тичах подир воловете, а капните режеха краката ми, или свирех със свирката си и гледах към далечните снежнени върхове“ (с. 6).

Сигурно нещичко от онова волно и живо момче е останало в живота на Разцветников през целия му нелек творчески и житейски път, за да го подкрепя в трудни и кръстопътни моменти и винаги да го връща към широкия друм на детската литература. Там са си дали среща, разказва ни с обич и проникновение Л. Стаматов, неговите незабравими герои, познати ни и от фолклора — Шурца, Рако, Комара, Щъркеда и Лисцата, — от които талантливото перо на Асен Разцветников създаде класика за деца.

Отдавна вече тези герои заедно със знаменития Петел-фукльо, Вълчо и Лисана са се превърнали в жив паметник, който благодарните малки читатели издигат на Асен Разцветников на всяко детско утро, вечер преди да заспят или сутрин, щом си отворят очите.

Още от първите редове на книгата проличава, че нейният автор — Любомир Стаматов — е проникнал от съзнанието за творческата си задача — да създаде цялостен портрет на голямия наш поет за деца и възрастни.

Тази задача не е от леките и вероятно добрият начин за нейното осъществяване е този, който Стаматов е избрал — просто и естествено, но далеч не опростенчески да води разказа за живота и творческия път на един значителен творец в литературата ни.

Дълъг е пътят на проучванията и диренето, докато се стигне до написването на една книга от такъв род, макар и нетвърде голяма по обем, но затова пък обхващаща значително и различно оценявано литературно творчество. Привързаността на Л. Стаматов към темата „Разцветников“ датира отдавна. Настоящата книга не е първата публикация. Тя е естествено продължение на дългогодишен труд.

През 1978 г. излезе от печат първата книга на Стаматов за Асен Разцветников. В нея изследователският интерес на автора е насочен към възловите моменти в сложния,

нелек за обяснение и разбиране път, извървян от Разцветников. Заедно с добрите оценки за този литературно-критически очерк към автора беше отправено пожеланието в една бъдеща работа да съсредоточи усилията си върху детското творчество на Разцветников. Именно това ново изследване ни поднася сега Любомир Стаматов.

Както вече подчертахме, първото най-общо, но едновременно с това и преобладаващо впечатление от настоящата книга е сериозността, с която Стаматов пристъпва към творческата си задача. Сериозност, проникната от дълбоко емоционалното отношение към художествения материал, с който се занимава, и поради факта, че текстът е предназначен за една многобройна млада аудитория, която трябва с добра ръка да бъде насочвана, възпитавана и формирана.

Вероятно влиянието на споменатите по-горе предпоставки ще ни даде обяснението за внимателното, съвместно и прецизно боравене с фактите, което личи в цялата книга, плюс стремежът най-съществените от тях да получават онези интерпретация и оценка, които ще хвърли значителна светлина върху творческото дело на поета Разцветников.

Ако надникнем в предисторията, в подготовката на такава книга като очерка на Стаматов, не може да не си дадем сметка колко много „черна работа“ трябва да се отхвърли. Търсенето на материали, ровенето в архиви, опитите за контакт с близки и приятели — това е само част от митарствата на един изследовател, тръгнал по пътя на такова проучване.

Любомир Стаматов се е постарал да обогати и уплътни представата ни за Асен Разцветников — както визуалната, така и духовната — с повече факти и документални материали. Точният обем, който се изисква за такъв един очерк, вероятно не е позволил още повече да се разгърне тази страна на изложението.

Като приносен момент в работата на Л. Стаматов можем да подчертаем опита му в края на книгата да обърне внимание и да изследва една отминаваща творба на Асен Разцветников — поемата „Майстор Манол“. При проучванията, свързани с мотивите, темата и реалните на тази творба, прави впечатление същият стремеж на Л. Стаматов — да потърси всички опорни точки, за да открие онези осъзнати или неосъзнати импулси, повели Асен Разцветников към написването на творбата.

И тук проличава съзнанието на автора, че изследванията, които прави, са предназначени до голяма степен за млада читателска аудитория, чийто вкус и познаване на националната ни литература са в процес на изграждане.

Като си позволяваме да не спазваме хронологията на авторския текст, ще обърнем внимание върху още един съществен момент, свързан с анализа на поемата „Май-

стор Манол“. Тук Л. Стаматов възвежда и обобщава една линия от своето изследване, която върви през целия текст, а именно постоянната връзка на Асен Разцветников с фолклора. Стаматов я характеризира така: „Асен Разцветников е автор, който идва във фолклорната песенна традиция „отвън“, като постига единението си с нея чрез непрекъснат съзнателен труд, целенасочен интерес, стигащ до пряко изучаване на източниците“ (с. 98—99).

Следователно контактът на един творец като Асен Разцветников с фолклора се определя не само от интереса му към типаж и ситуации, фиксирани във фолклорните текстове, но и от задълбочен изследователски, чисто теоретичен интерес към народното творчество, който е подхранван и от преводите на някои песни от Омировата „Илиада“. Резултати от своите проучвания Асен Разцветников предлага на българските читатели в статията си „Българският хекзаметър“ — блестяща апология на народната ни песен.

Според Л. Стаматов мястото на тези разсъждения за професионалното и емоционално отношение на Разцветников към фолклора естествено прилягат при разсъжденията за поемата „Майстор Манол“, защото това отношение, тръгнало от творчеството за деца и юноши, намира един нов, по-висок израз в поемата, резултат от късното творчество на поета.

Поемата е свързана с един от фолклорните варианти за „крилатия майстор“, позната и любима не само в българския фолклор, но още като митологическа представа, тръгнала от разказа за Дедал и Икар.

С разсъжденията си Стаматов ни навежда на една оригинална трактовка по въпроса за творческата задача, която Разцветников може би си е поставил с написването на поемата. Дали и той като много будни умове не е търсил онова високо място в човешката духовност, от което може да се излети, да се скъсат оковите на предразсъди и раздвоение, да се осмисли по един неясен, дълбоко философски начин преживяното, изстраданото, заедно с всичко онова, което се натрупва от годините в човешката душа и скършува полетите ѝ. Цената на такова вътрешно усилие е твърде голяма, ни внушава Л. Стаматов, за да я отгледим равнодушно и да не ѝ отдадем дължимото.

В работата на Стаматов прави впечатление, както впрочем и в предишното изследване, че той не бяга от по-сложните и трудни за обяснение обрати в житейската и творческата съдба на Разцветников.

На пръв поглед без възможности за логично обяснение е фактът, че Асен Разцветников, станал член на БРСДП (т. с.) през 1919 г., участник в Общата транспортна стачка (25. XII. 1919), държал се достойно на следствието в Търновската казарма, в края на 1924 г. напуска списание „Нов път“, където работи заедно с А. Каралийчев, Н. Фурнаджиев и

Г. Цанев, и се появява на страниците на сп. „Златорог“.

На тези въпроси Л. Стаматов отделя значително място в предишната си книга, но и тук не ги отменява без обяснение.

Идейно-психологическата драма на Разцветников идва скоро след стихосбирката „Жертвени кладби“, с която поетът заклепя убийците-каиновци от 1923 г. Неслучайно са цитирани силните думи на А. Страшимиров: „Сбирка стихове, голям формат, много голям и много широк, като голямата и широко разкрита душа на народа. И корицата в черни рамки — като черни вериги — веригите, в които е окован народа“ (с. 32).

И Антон Страшимиров има сложен творчески и идеен път. Не в една посока, с бурни мятания и гневни изблици. Но независимо от това или може би именно поради туй си остава не някой друг, а Антон Страшимиров, без да се стеснява страшимировското му място в нашата литература.

Сам Разцветников, напомня Л. Стаматов, позволява да се надвесим над зейналата пропаст на неговите „за“ и „против“, да бъде или не, с поемата си „Двойникът“ (1927) и с няколко реда от писмо до близък приятел: „Моята мечта бе да убия тоя двойник, който живее в мене и се е просмукал навсякъде във всичките фибри на душата и на тялото, като е отровил и задушил всичко. Три години се готвех аз за това, заради него завърших право, нанесох удара, но напразно. Двойникът възкръсна и си отмъсти жестоко“ (с. 33).

Три са областите според Л. Стаматов, в които Асен Разцветников оставя името си с големи букви — детската литература във всичките ѝ проявления, септемврийската стихосбирка „Жертвени кладби“ и значителното му преводаческо дело. Относно преводите на Разцветников, които вече намират компетентни изследователи, трябва да споменем „Херман и Доротея“ на Гьоте, отделни песни от Илиадата, блестящия превод на Молиеровия „Тартюф“, „Магелан“ на Стефан Цвайг. И още: приказния свят на Братя Грим, „Летящата класна стая“ на Е. Кестнер, романи на Емилио Салгари, Г. Фери и т. н.

Що се отнася до едната значителна област от творчеството на Разцветников — детските му произведения, освен връзката с фолклора (която сам авторът описва така: „Два реда да напише човек, ама хубави като народната песен, стига му!“) има още една много съществена отлика: хумора!

Именно на него, на този заразителен, бликащ като струя хумор Л. Стаматов с основание посвещава подобаващо място в своя очерк. Защото Разцветниковият хумор в детското му творчество не е нещо само по себе си. От творческа характеристика и постижение той се превръща в изобретателен начин за общуване и възпитание на малкия читател. Заслуга на Л. Стаматов е, че се е отнесъл много сериозно към това неопенимо богатство в Разцветниковото творчество.

В заключение бихме могли да кажем, че Л. Стаматов е успял до голяма степен да осъществи творческата си задача — да ни въведе в творческата лаборатория на един любим писател, за да ни направи съпричастни с неговите творчески мъки и успехи. За да постигне изследователската си цел, авторът на очерка се е постарал възможно най-пълно и задълбочено да обхване обекта на своето изследване. Опитал се е да улови нишките, които водят към изворите на Разцветниковото творчество, да ни покаже и обясни творческите му сполуки и силното въздействие — особено на неговите детски творби и изключителната популярност на неговите герои-животни.

За друга страна на настоящото изследване вече споменахме: да се фиксира вниманието и на специалистите, и на читателите върху по-малко проучени творби на автора, които незаслужено са останали в сянка.

Като допълнение към всичко казано въпреки дълбоката емоционална връзка с творчеството на Разцветников, която се усеща в целия текст, Л. Стаматов е запазил ненакърнено чувството си за изследователска мяра и такт, така необходими при проучването и обяснението на една по-сложна творческа биография като тази на Асен Разцветников.

Магда Карабелова-Панова

SOMMAIRE

<i>A la veille du 40-e anniversaire de la Révolution socialiste en Bulgarie</i>	
Alexandre Spiridonov — Slav Chr. Karaslavov	3
Lioubène Boumbalov — Observations sur l'œuvre de Dimitre Valev	22
* * *	
Véra Moutaftchiéva — De l'évolution du genre autobiographique dans la littérature de la Renaissance bulgare	35
Miléna Kirova — L'esprit de deux générations („La source de l'alpède" et „Ralitza" à la lumière du procédé de comparaison)	52
Slavtcho Ivanov — Stéphane Mintchev critique et historien littéraire	68
Alexandre Yordanov — Les périodiques littéraires des modernistes bulgares et certains traits caractéristiques de la critique littéraire	88
Djénio Vassilev — D. B. Mitov critique littéraire et journaliste	109
Cristina Balabanova — L'œuvre de critique littéraire de F. K. Salda	121
<i>Analyses</i>	
Mitko Marinov — Cinq pages du roman „Ivan Kondarev" d'Emilian Stanev	130
<i>Communications scientifiques</i>	
Evloghi Dankov — 900 ans de la fondation de l'Ecole littéraire de Petritch	138
Vélitchko Valtchev — Lettres de Ivan Vazov adressées à A. I. Stépovitch	149
<i>A travers la presse étrangère</i>	
Lu dans les revues littéraires de la République Fédérale Allemande	155
<i>Revue</i>	
Roumyana Damianova — „Grigor Parlitchev, sa vie et son oeuvre" par Kiril Topalov	158
Svetosare Tzonev — Nature, poésie et individualité („Nature et poésie" par Michail Vasilev)	160
Magda Karabelova-Parova — „Assène Raztvetnikov" par Lioubomir Stamatov	163

СП. „ЛИТЕРАТУРНА МИСЪЛ“ ПРИЕМА ЗА ПУБЛИКУВАНЕ СТАТИИ С ОБЕМ
ДО 40 СТАНДАРТНИ МАШИНОПИСНИ СТРАНИЦИ. РЪКОПИСИ, НАДВИШАВАЩИ
ТОЗИ РАЗМЕР, НЕ СЕ РАЗГЛЕЖДАТ ОТ РЕДКОЛЕГИЯТА

Адрес на редакцията: сп. „Литературна мисъл“, ул. „Чапаев“ 52,
бл. 17, 1113 София, тел. 73-31 (вътр. 39-94)

4 4891

© Институт за литература
при БАН
1984
с/о Jusautor, Sofia

Технически редактор *К. Иванова*

Коректор *Д. Спасова*

Дадена за набор на 14. III. 1984 г.

Подписана за печат на 12. VI. 1984 г.

Формат 70/100/16

Печатни коли 10,38

Издателски коли 13,45

Тираж 1670

Изд. индекс 9685

Годишен абонамент 12 лв.

Отделна книжка 1,30 лв.

Печатница на Издателството на Българската академия на науките

1113 София, ул. „Акад. Г. Бончев“, бл. 6

Поръчка 218